

Mundua aldatu da, jarraibideak ez

Giza kondizioa hobetzea nahi dute transhumanistek, arau biologiko guztiak iraultzea, teknologia lagun, gaitasun fisiko, psikiko eta intelektualen egungo mugak gainditzea.

BBC katearen *Years and Years* liluragarriak etxekotu dizkigu aurten H+ kideak, oraindik bazterrekoak diren identitateak, baina aldaeraren batean edo bestean jendarteratuko direnak (edo lainoratu, zeinek daki, akaso sarean deskargatuko baititugu).

Zuk ere ikusi al duzu bere burmuina eternalki lainoan gordetzea amesten duen neskatoa? Eta AEBen eta Txinaren arteko gerra nuklearra, Angela Merkelen heriotza, Erresuma Batuko bankuen eta ondorioz klase ertainaren gainbehera dakarren krisia, errefuxiatu eta migranteen kontzentrazio zelai basatiak... Horrek denak zeharkatzen du familia ez guztiz normatibo bat. Gidoi translokala, edo garai globalotan, fikzio soziala idazteko errezeta. Atzerantz soilik ez, aurrerantz ere egin daitekeelako fikzioa.

Noiz ikusiko dugu demagun Euskal Herriko edozein eskolatako guraso talde batean oinarritutako istorioa, beraien seme-alabak zaintzeko asmoz (etenik gabe kontrolatzeko?) geolokalizazioz hezten ari den lehen belaunaldiaren errelatua? Ez baita zientzia fikzioa euskarazko ekoizpenen lehortea, ezta noizbehinkako emari asegaitzaren atzera begirako karga.

Idorte baten erdian kontserbadore aritzea maniobra xelebrea litzateke beste testuinguru batean agian, ez balitz euskarazko komunikazio espazioarentzat mingarri, eta laidogarri bezain erasokor.

Ohartu gara inbasioaz? HBO, Netflix, Amazon, Disney... beraien arteko konpetentzia basatiaren partida hasi eta plataformen fusio-banatzeko eraldatzeak etorri bitartean, ikus-entzunezkoen eta komunikazioaren mundua erabat aldatu dela argi dago: operadore globalak dira jaun eta jabe (eta bai, hemen ere sorpresarik ez eta euskarazko esamoldea bete-betean da eurena, Facebook, Google, Amazon, Apple eta abarretako gizonena).

Aurten, behintzat, plaza publikoan aitortu ditugu etxe-ko intimitatean ezagun ditugunak. *Streaming* bidezko ordainpeko plataforma global horietan ez dago ia euskarazko ekoizpenik –Netflixen bi pelikula, Amazon Prime Videon bi film eta HBO, Apple TV Plus edo Movistar Plusen zero, huts, batere ez; Filmin plataforma katalana da salbuespena, 30 lan baino gehiagorekin–, ezin ditugu erdaretan zabaltzen diren edukiak euskaraz azpidatzita ikusi tankerako plataformetan –erreakzionatu gabe oraindik politikoki lehentasunik jarri ez delako gai erabakigarri horretan–, eta telebista tradizionala gero eta gutxiago pizten da euskal etxeetan ere. 2019a historiara pasako da Interneten garaipen urte bezala, komunikabideetako plataformen arteko lehen postua kendu baitio sareak telebistari lehenengoz.

Hortaz, giza kondizioa hobetzeko zizelkatze lanen aro orwelldar honetan, albistea ez da berria: mundua aldatu da, jarraibideak ez. Testuingurua aldatzen da; aldiz, esentzia sinplea da. Sinplista jartzeko arriskua hartuta esango dut, gainera: bizi dugun mundu hau ikus-entzun-irakurri-uler-tu nahi dugu, hau da, aldatu den eta aldaketa betean den mundu hau errekonozitu nahi dugu pantailetakoa fikzioan ere. Gaur-gaurkoz ez da tankerako mundurik ageri euskal ikus-entzunezkoetan, eta ezin da erdarazko ekoizpen zabala euskaraz kontsumitu.

Geure buruei ukatzen ari gara giza kondizio transhumanoz kuriositatea izateko aukera, neanderthalen desagertpenaz ezer ikasi ez bagenu bezala sapiensok. Misterioaren inkognita ez da bertan gozo egoteko lekua.

Laborategien laborategia

Kronometroa. Segundoz segundo gorantz doan zenbagailua. Batez beste, hiru ordu eta hamabost minutu igarotzen ei ditugu egunero gure mugikorreko pantailetan. Hortxe ikus-entzunezkoak sortzeko lehen pista: sakelakoa. Abiapuntu izan daitekeen eta batez ere helmuga den dispositiboa. Kontsumoa bost-sei hazbetetan. Bitartean 16:9aren urrezko araua galdu da plano bertikal baten barnean. Edo ez. Baina esperimentuak merezi du.

Bide horretan, euskarazko ikus-entzunezkoen sormena, ekoizpena eta kontsumoa bultzatzeko asmoz, badatoz 2deo laborategiaren lehen fruituak: *Zut* gazteentzako aldizkari digitala (Ttap aplikazioaren eredian oinarrituta, ale berri bat mugikorrera deskargatzeko prest astero), *Ixa* serie aplikazioa (websail bertikala –hala pentsatua eta ekoitzia–, hori ere gazteentzat eta telefonorako), eta badator *Pikuak* (pornoa grabatzen hasiko diren hiru emakumeren komedia kontatuko digun websaila)... Ez dira laborategiko probeta bakarrak. Ezta euskal laborategi bakarra ere. Bestelakoan artean, besteak beste, pare hau: *kartzela.eus* (zazpi atal laburreko serie digitala, euskararen arnaguneei arnas emateko) edo *dapa.eus* (esplizituki fikzioa ez den arren, faltan genuen sormena oinarri duen ikus-entzunezko saio bilduma).

EITBk ere, ihes egin ezinda, egin du zerbait azkenean, *Ihesaldia* miniseriea: bost kapitulu-bost egun, programazio jarraitua berrikuntza bakarra. Nork jartzen dio arreta eta nork antolatzen du bere gaualdia gaur egun telebistako parrillaren arabera? Nahieran belaunaldia ala nahieran jendarte da gurea? Gazteak dira kontsumo ohitura berrien ordezkariak, bai, baina ez dira mandatarari bakarrak. Saretik nabigatzeari utzi eta nabiga dezagun errealitatetik.

Bada kontsumo ohituren aldaketaz orokorrean berba egiteko garaia. Denok gurutzatu gaitu teknologiak. Hor daukagu adibiderako *Egunean Behin* jokoaren arrakasta. 50.000 lagunetik gora euskaraz jolasean segapotoei adi egunero, bakarka

eta era berean taldeka, aurrerantzean baita birtualetik fisikora jauzi eginda ere. Hizkuntza normalkuntzarako eta kultur transmisiorako aplikazioa, kapritxo nerd baten demokrati-zazioa baino gehiago izan(go) da fenomenoa (Google Maps bidezko satelite irudiekin herriak identifikatzeko abileziak mainstream eszena eta Euskal Herriko plazak bete-betean hartu ondoren, halaberrez, *ATOPIA*rg dugu zati baterako euskal nerdtasunaren maizter gorena). Aurtengo Rikardo Arregi komunikazio saria irabazi ez izana izan da pena. Pena handia. Izendapenak ez dira nahikoa.

Eta zer gehiago ez du epaimahaiak saritu? Bada, urteko beste fenomeno bat, Pulitzer sariketan kategoria berri bat ireki zaion formatua: podcasta. Aizue, biniloen fetitxismoa ondo dago, baina audio iraultzak izen-abizenak ditu: *Barruan Gaude* (astero pertsonaia baten etxera sartuta egindako elkarrizketa luzea), *Bipareta* (aktualitateko gaien eta ertzen inguruko mahai inguruak), *10 minututan* (teknologiari eta hezkuntzari lotutako pildorak), *Euskal Gaizkileak* (Bikoiztaille Euskaldunen Elkartearen laguntzarekin dramatizatutako krimen kontakizun zoragarriak), *New Yorkeko munduak* (Kirmen Uriberen NYeko postalak), *Zaitun* (Ane Irazabal kazetariaren oliba arabiar preziatuak), *Berria FM* (Maidar Galardik ahots askotara zuzendutako podcast feminista –bizen garaia! A zer plazer puska dena lehertzeratorren asko-aske-aski euskarazko espazioa–), *Putzutik plazara* (euskal kantuen letretatik abiatuta euskararen inguruan unibertsitateko ikasleek sortutako dozena bat pieza), *Argiaren podcastak* (askotariko gaiak *Argia*-ko kazetarien eskutik)... eta ez dira horiek diren guztiak. Bai, ordea, XXI. mendearen bigarren hamarkadaren amaieran sareratu direnak. Ez daitezela urte amaieran oharkabean pasatzen diren geminidak izan. Kontelazio koherente batean bildu zain daude gutako bizpahiruk baino ikusten ez ditugun ozar-izar horiek. Ekimen paraleloak hor daude, bai; non da epe luzerako estrategia? Laborategien laborategia behar du herri honetako euskarazko komunikazioak. Hortxe bigarren pista: denbora da garaiz ez gabiltzala.

Erresistentzia kulturalak komunikazio espazioa artikulatzea galdegiten du. Segundoz segundo ito ez gaitzaten mugarik gabeko munduaren mugek. Ez ahaztu. Kronometroa.

Araua (ez) da algoritmo bat

// Etengabeko metamorfosia bizi dute IKTek eta, nola ez, hedabideek.

// Ekaitzarena jada ez da metafora aproposa (sekula izan bada) eraldaketa digitalaz mintzatzeko.

// Ez du atertuko.

// Transformazio iraunkorra eta aldaketa dinamikoak abiadura bizian (eta gu bitartean bizikleta estatikoan).

// Ari ote gara herri bezala Internet pentsatzen? Irudipena dut ezetz. Nodoak han-hemen barreiatuta, ikuspegi orokor eta kolektiboa faltan, eta inertiak lemazain.

// Inprobisazioaren performantze honetarako hainbat burutazio:

<Datuak, datuak, datuak>{

Makroenpresen datu bilakatu gara (prekaritatea prekariatzera dedikatzen den paradisu partekatuan);

Zer ari dira ikasten algoritmoak gugandik? Lainoak eza-gutzen al gaitu guk geuk baino hobeto? (besteen esku gure big data);

Zer datu eskuratu behar ditugu?;

Zer plataformari eskatu behar zaio zer?;

Nola antolatuko dugu han-hemen barreiatutako datuen anabasa?;

Informazio irlentzako informazio hariak;

Non dira naufragiotik aterako gaituzten sastre digitalak?;

}

<Adimen artifiziala>{

Sinetsi omen dugu makinaren inteligentzia euskarazko itzul-
tzaile neuronalak probatzean (bat baino gehiago ekoizten
dituen herriaren inteligentzian sinestea zailagoa den arren);
Eta laster ei datoz ordenagailuekin ahozko elkarrizke-
tak, euskaraz;

}

<Zentsura eta kontrol segurua>{

Segurtasuna ere ez da segurua (gaur egungo artxibo enkrip-
tatuak almatzen ari dira etorkizunean deszifratzeko);
Doi-doi informatikako bitak ulertu uste ditugunean kon-
putazio kuantikoa dator qbitekin agertokia aztoratzera;
Bitartean, Katalunian, errepublika digitala; eta, Espainian,
lege-dekretu bat inolako agindu judizialik gabe –di-da-
herritarren edozein jarduera edo komunikazio elektroni-
kotan esku-hartzeko;
Webgune bat itxi;
Zerbitzu bat moztu, adibidez, WhatsApp;
Erabiltzaile jakin batzuei sarea itzali;
Mozal lege digitala;

}

<Nekea>{

Jakinarazpenak telefono pantailetan: like, mezu, dei gal-
du, iruzkin, multimedia artxibo (edo horien gabeziak ekar
dezakeen antsietatea);
Zertan gabilta egun?;
Jakinarazpenak isilarazten;
Sare sozialen mugak ezartzen;
Pantailatik askatzeko pantailak baliatzen;

}

<OK, boomer>{

Ez bagara kapaz esamolde hori ulertzeko, ez gara kapaz izango ezertarako;

Twitter eta TikTok sareetan 2019an zabaldutako meme biral bat baino gehiago da: bi belaunaldiren arteko talka, bi mundu ikuskerak;

Ezin da komunikazio eskoletan aplikazio interaktiboz liluratu eta lan munduan lur hartzean dinamika tradizionalerik blokeatu (sintonia: akademian erakusten/ ikertzen dena - sektorean egiten dena - hartzaileak kontsumitzen duena);

Erresistentzia larri dugu inguruan ardatza digitaletan errotzeko: sikiera entzuten ote gaituzte millennial izendatu gaituztenoi? Eta Z belaunaldikoei?;

Alfabetoko azkenak lehen lerroetara eramateak ekar dezake kontserbadurismo mediatikoa amaitzea, bi eredu arteko tentsioa gainditzea;

}

<Aniztasuna>{

Gehiago entzun, gehiagorekin ikusi, gehiagotan nahastu (aniztasuna praktikatu);

Sartu erredakzioetan adin-tarte ezberdinak, euskaldun zaharrak eta berriak, kazetaritza Leioan ikasi dutenak eta kanpotik datozenak, migranteak, Twitchen bizi direnak, bestetasunaren praktika egunero gorpuzten dutenak... endogamiatik ihesi eraiki;

Ariketa bera errepikatu aginte gunetan;

Urgentziaz;

Diziplina anitzeko taldeak non dira?;

Diseinatzaileak;

Garatzaileak;

Kazetariak;

Gidoilariak;

Itzultzaileak;

Animatzaileak;
Ikertzaileak;
Datuetan adituak;
Sare sozialetako adituak;
Aritu gehiago;
...;
}

<Roboten kazetaritza>{
Prosaren funtzionario digitalek ‘bakarrik’ idazten dituzte
albisteak, era automatikoan kontatzeko munduaren berri;
Kazetaritza inoiz baino beharrezkoagoa da;
(puntu);
Zerbait gertatu eta bost minutura dena esanda dagoen
garaiotan radarrak piztea ezinbestekoa da;
Kazetaritza inoiz baino beharrezkoagoa da;
Hau ez da *fake news* bat;
} 🍷